

ЗНАЧЕЊЕ НЕКИХ РЕЧИ У СТАРОМ ЦРКВЕНОМ СЛОВЕНСКОМ ЈЕЗИКУ.

У речнику својих „примера књижевности и језика старога и српскословенскога“ (3. издање 1904. године у Београду) оставио је Стојан Новаковић неке речи без њихова значења.

О речи агладѣкъ на 649. страни каже Новаковић: „агладѣкъ на стр. 592. у лекарским записима. Нисам могао наћи шта је. Може бити да је писарска погрешка место чега другога“. Ове речи нема ни Миклошић у својем речнику (lex. pal.-slov.-graecolatīnum). Реченица, у којој је ова реч, почиње се: „Аште ли иматъ агладѣкъ расѣли...“

Не бих рекао да је ова реч оваква због писарске погрешке.

Кад се реч агладѣкъ упореди са грчком речи τὸ ἀγλίδιον и τὸ ἀγλίδιον, види се да су сличне. Ове су грчке речи деминутиви од речи ἡ ἀγλις (ген. синг. ἀγλιθ-ος), која има само множину у значењу „главица белога лука“. Ову реч с овим значењем има и Аристофан у Ach. 763. и Sphes. 680., а има је и данашњи грчки језик, али у значењу „чешањ белога лука“. Деминутив τὸ ἀγλίδιον са множином τὰ ἀγλίδια у значењу „бели лук“ има у својем знаменитом речнику лексикограф Хесихије (6. века после Христа). Реч τὸ ἀγλίδιον има исто значење, које има и реч τὸ ἀγλιθάριον (деминутив од ἀγλις, ἡ) и то у значењу „главичица белога лука“. Лекар Орибасије (4. века после Христа) у II, 257,3 помиње да је реч τὸ ἀγλιθάριον реч лекара Руфа (1. и 2. века после Христа). Нигде се не помиње да је ова реч лекара Галена (умро после 200 година после Христа). Према том се не може рећи да је лекарски запис, о којем се говори на 592. страни Новаковићевих примера, од Галена и пре ће бити, да је од којег другога лекара.

Ако се реч агладѣкъ упореди са хипокористиконом и деминутивом нашим, на пример голубак (старослов. голѣбѣкъ) и облачѣкъ и т. д., види се по облику да је и она деминутив и да је постала од грчкога деминутива τὸ ἀγλίδιον, при чем је грчко ι дало ѣ, грчко θ дало д, а — ѣк је наставак за умањивање значења као и грчки наставак — ιον. Тако је на пример од ὁ μισθός постала реч мѣзда „плата, награда“. Према овом и место агладѣкъ треба да је аглѣдѣкъ, које је заменом полугласника ѣ испред д самогласником а доцније дало облик агладѣкъ у значењу „главичица белога лука.“

аравоуњ на 358. страни примера управо је грчко ὁ ἄρραβάν „залога“ или по Новаковићу „капара“ (речник Новаковићев s. v. аравоуњ), а грчка је реч постала од јеврејске речи ἔραβον „залога“. У грчком језику ова реч поред значења „залога“ има понајвише у множини и значење „веридба, просидба“.

„а по м и р и з м а, subst. f. на 591. страни ἀπομύρωμα, кушање освећене водике“.

Како су врсте апомиризме биле различне, то се не може рећи да апомиризма има само значење „кушање освећене водике“, какво је значење узео Новаковић. Грчка реч τὸ ἀπομύρωμα, коју је узео Новаковић, само је други облик речи τὸ ἀπομύρισμα (од ἀπομύριζειν „скидати миро, узимати миро“). О апомиризми и њеним врстама види литературу у *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie publié sous la direction du Cabrol et du Leclercq, tome premier, deuxième partie, Paris 1924. s. v. а р о т у г и с т а*, одакле је и овај опис апомиризме, али с мојим преводом грчких и латинских места. Византијски писци, вели се у том речнику од Carbol-а и Leclercq-а, често говоре о неким свецима, из чијега гроба, моштију или икона излази миро (τὸ μύρον) „маст“ и то „миришљива маст“. Такви су свеци Никола Мирски и Димитрије Солунски и Грци их обично зову мироблители (οἱ μυρόβλυτοι) „из којих миро тече“. Употреба тога мира звала је се апомиризма и она је била различна. Побожни човек узимао је ово миро и мазао њим овај или онај део тела својега и то је се називало апомирисати се „вршити апомирисање, употребити апомиризму“, а према том је и у словенском језику сътворити апомиризмоу „извршити апомиризму“. Упореди на 591. страни Новаковићевих примера реченицу ...и оу водици сеи сътвори апомиризмоу, и омы образе... „и у водици овој изврши апомиризму, и умиј образе“. После тога ове су се речи употребљавале и за освећене течности (уље и вода), које су се употребљавале за апомирисање, те је тако после била апомиризма миром, апомиризма уљем и апомиризма водом.

Апомиризма миром. Миро, било да тече у облику масне течности или у облику крви, скупљало је се брижљиво и за побожнога човека било је довољно да га добије, па да га употреби сам или да му ту употребу изврши какав свештеник.

Апомиризма уљем. За ову се апомиризму узимало уље из жижака, запаљених или у црквама или на другом месту

пред моштима и иконама. Што је место било чувеније, то су и жишци тога места имали више походилаца. Жишци, који су горели пред крстом у Јерусалиму, били су на првом месту и ценили су се највише. Каткада је се место уља из жижака употребљавало освећено уље. Употреба овога апомира (*τὸ ἀπόμιρον*) била је готово увек спољашња, дакле апомиро је се употребљавало за мавање, а каткада је се међутим пило.

Апомиризма водом. Апомиризма водом била је најобичнија и обично се звала само апомиризма. Вода, употребљена као апомиризма, имала је неку особиту силу, неко особито освећење, ако је с каквим светим моштима или ако се сипа у какав освећен суд.

Кад неки писац живота светаца каже да је нека жена дошла на гроб светога патриарха Игњатија и да је оздравила, пошто је пила неко пиће: *τῶν ἁγίων αὐτοῦ τριχῶν ἀπομυρίσθεισῶν καὶ πλεῖν δεδωρημένων* „после апомирисане његове свете косе и пила је од поклоњене (sc. течности)“, по свој ће прилици то пиће бити вода, која је прешла преко браде или косе. То се исто прича у животу светога Игњатија и о другој жени, којој је се учинило слично добротинство: *διὰ τῆς ὁμοίας τῶν ἁγίων τριχῶν ἀπομυρίσεως* „сличном апомиризмом свете косе“. О овој врсти апомиризме имамо најбољи доказ од једнога калуђера, који је имао платно умочено у крв светога Атанасија и који је питао ово једну болесницу: *εἰ θέλεις, ἀπομυρίσω ἐν ὕδατι τὸ ἡμαγμένον ῥάκος καὶ πῶς εὐρήσεις βοήθειαν* „ако хоћеш, апомирисаћу у води окрвављено платно и пошто пијеш, наћи ћеш помоћ“. Кад му је болесница одговорила да она хоће апомиризму, он јој је онда извршио апомиризму, умачући своје платно у чашу воде.

О апомиризми водом, усутом у освећени суд или тачније у чашу, сведоче нам људи, који су видели употребу те апомиризме још у 17. веку. О том говори Allatius (*de templis Graecorum recentioribus etc. Cologne 1645, p. 125*) и Goar (*εὐχολόγιον sive Rituale Graecorum, Paris 1647, p. 902*). Писац грчкога речника, служећи се делима ових двају писаца, унео је у своје дело ову реченицу: *ἀπομύρωμα ἁγίων* „света апомиризма“, а *quia e in calicem sacrum immissae epotatio* „испијање воде усуте у свету чашу“. Ову је апомиризму могао вршити само свештеник или калуђер. Калуђерици је се допуштало вршење апомиризме само онда, ако није било свештеника или ка-

луђера и то само у прекој потреби. То се види из канонскога писма светога Теодора Студита, који је на питање *εἰ ἔξεστι μοναστήρια ἀπομυρρίξαι* „да ли је допуштено калуђерици вршити апомиризму“ одговорио: *ἔξ ἀπορίας πάσης ἱερωμένου ἢ μονάζοντος ἀπομυρρίξέτω διὰ τὴν κατελείγουσαν ἀνάγκην* „само у недостатку свештеника или калуђера нека врши апомиризму (апомирише) због преке потребе“. Ова је апомиризма могла бити и у неком освећеном суду. Преводилац вели: *An liceat moniali aquam ex sacro calice bibere?* „Да ли је допуштено калуђерици воду пити из свете чаше?“ Апомиризма је у овом облику посредно поштовање према причешћу и нафори.

У опште је тешко одредити врсту апомиризме, о којој говоре византијски писци. Тако на пример не знамо каква је била апомиризма, коју су, по причању Константина Порфирогенита (*de cerimoniis aulae byzantinae*), цар и царица, идући сваке године 27. јула у цркву светога Пантелеимона, примали са главе мученикове: *ἀπ' αὐτῆς λαμβάνουσιν ἅγιον ἀπομυρρίσμα* „са ње (св. главе) узимају свету апомиризму“.

какоунарь, ш. и катастато на страни 596. примера. О овим речима каже Новаковић на 656. страни да није могао наћи шта значе.

Обе су ове речи грчке и то какоунарь је од новогрчке речи *τὸ κουκκουνάριον* и значи „борова семенка, боров род“, а катастато је од грчке речи *τὸ καταστατόν* и значи „скроб, штирак“. Да ове речи имају та значења, види се и из саме реченице „...и какоунары стљчени и катастато тръно...“

хеледонъ (боље хелидонъ) на 592. страни свакако је трава рѷса (*chelidonium maius*, Schwalbenkraut). У Бука је у речнику *chelidonium* и „росопас, росница, димњача“.

цволъ на 491. страни примера (у речнику је цкољ штампарска погрешка) не значи „трава“, већ „стабљика“ и постало је од грчке речи *ὁ καυλός* „стабљика“. Ова је се реч очувала у нашој и бугарској речи цвољ-ика, словеначкој речи *svol-ina* „кукута“ (*Wasserschierling*, *cicuta virosa*) и *svoljè* (види *Pleteršnik*, *slovensko-nemški slovar* s. v. *smôlje* и *svolna*), у бугарској и руској речи стволъ у значењу „стабло, цев“ (види и *Miklosich*, *lex. pal.-slov.-gr.-lat.* s. v. *цволъ* и *Weigand*, *bulg. deutsches Wörterb.* 3. Aufl. 1922. Leipzig) и бугарској цволъ „држаље, ручица“.

мастикъ је *pistacia lentiscus* и у Дубровнику се зове „трйшља“ (види Вук. рјеч.³ s. v. трйшља).

пистикъ је род од клокоцике, дакле „клокоцика“ (τὸ πιστάκιον, *pistacium*, *Pimpernuss*).

таноура, f. „запис, (х)амајлија“ није Новаковић унео у речник, а има је на 591. страни својих примера. Ова реч показује сродност са грчком речи ἡ ταυνία, лат. *taenia* „врвца, узица“, старосл. тен-ето и тон-отъ „врвца, узица“ и тѣтива (тен-тива) „тетива“ и грч. ὁ τένων „тетива“ и турском речи тѣн-еф „врвца, узица“ у корену тан-, тен- и тон-. Сродност ову у корену показује и словеначко *tenêt* и *tenêtva* „ретка мрежа“ и бугарско тен-урка „обга, кора, јувка“. Упореди и арапску реч *telsman* „запис“ и германску и романску реч *talisman*, које су постале од грчке речи τὸ τέλεσμα „запис, (х)амајлија“, која управо значи „извршење врачарске посвете, извршење врачања или бајања“ (о *talisman* види Weigand, *deutsches Wörterbuch*).

попоунџъ и поупоунџъ. О овој речи каже Миклошић у својем речнику „*avis quaedam*“ „нека птица“ и даје пример „...ѣсть пѣстра птица „...је (sc. поупоунџъ) шарена птица“. Новаковић има ову реч и у примерима (стр. 586.) и у речнику и то само у облику попоунџъ, али и он као и Миклошић вели да значи „некаква птица“.

Кад се облик поупоунџъ упореди с бугарском речи пупунецъ и пупунякъ, која значи *Wiedehopf* „пупавац“ (види Weigand, *bulgar.-deutsches Wörterbuch*, 3. Aufl. Leipzig 1922.), види се да су ове речи по облику сасвим једнаке и да је бугарски облик речи пупунецъ постао од старословенскога облика попоунџъ и да према том и поупоунџъ, па и попоунџъ значи „пупавац“. Поред облика пупунецъ бугарски језик има и облик пупавецъ с истим значењем као и облик речи пупунецъ.

Према грчком облику ἔλοψ „пупавац“ имамо у старословенском језику облик љѣпѣсѣ, који има Миклошић у својем речнику. Због различнога угледања на природне гласове у латинском језику место облика *erops* имамо облик речи *ирира са* значењем „пупавац“. Од латинскога облика *ирира* постало је и старословенско попоунџъ и попоунџъ и бугарско пупунецъ (пупунякъ, пупавецъ) и наше пупавац. Сугласничким разједначивањем постало је од *ирира*

у руском језику потатујка „пупавац“ и у словеначком језику *hupáč* и *hupkáč* (cf. Pleteršnik, slov.-nemški slovar).

„*иендроупъ* subst. m. некаква животиња“ вели Новаковић у својем речнику „примера књижевности и језика старога и српкословенскога“. Ове речи нема Миклошић у својем речнику. По опису у Новаковићевим примерима на 586. страни облик речи „*иендроупъ* може имати само значење „нилски коњ“ (*hipporotamus*).

василискъ, грчко *ὁ βασιλίσκος*, лат. *basiliscus* (у Новаковићевим примерима погрешно „*βασιλίσκος* врста гуштера, *lacerta basilicus*, Linn.“ на 651. стр.). Ово је врста змије, може бити да је *sobra di capello* „наочарка“ (*colubra, naia tridians*). У митологији то је змија са петловом главом, крилима и ногама, која својим погледом убија. Име је **василискъ** од грчколатинс. *ὁ βασιλίσκος* — *basiliscus* „азијски краљевски гуштер“ (од *ὁ βασιλεύς* „краљ“) и име је стога, што је се због беле пеге на глави чинило као да је с круном (упореди (Plin. *historia naturalis* 8, 21; 8, 33; 8, 78 etc.; Amm. 28, 1, 41 и Lucan. 9, 726; Vulg. psalm. 90, 13 etc.; Weigand, *Deutsch. Wörterbuch*, I. B. s. v. *Basilisk*). Да је ово била гуја отровница, види се и по том, што је се једној биљци, која је била лек од отрова ове змије, дао назив *basilisca*, коју можемо назвати „краљевка, краљевска трава“ (упореди *Apul. herb.* 128.).

вестелеи: на 651. страни својих „примера књижевности и језика...“ вели Новаковић о овој речи ово: „вестелеи subst. на стр. 143 значи лађаре, а облик ми је речи нејасан“. Ова је реч из апокалипсе „Хвалова рукописа“ болоњскога и то из 18. главе, стиха 17: *И vsаки крѣмчи и vsаки плавае вѣ кораблихъ и вестелеи елико оу мори дилають се... Кад се овај словенски превод упореди са старим извором, онда се види да је погрешан. У грчком је извору овако:*

Καὶ πᾶς κυβερνήτης καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τόπον πλέων καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται (види Buttman, *Nov. Test. Graece*, Lipsiae 1898. и Nestle, *Novum Testamentum Graece et Latine*, editio tertia. Stuttgart 1910.). „И сваки крмар и сваки који броди у место и мрнари и који на мору раде“. У новом грчком издању старога и новога завета (издање оксфордско у данашњем грчком језику од 1898. године) у *apocal.* 18,17. имамо ту реченицу овакву: *Καὶ πᾶς πλοίαρχος, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τὸ ἐπὶ τῶν πλοίων, καὶ ναῦται καὶ ὅσοι ἐμπλορεύονται διὰ τῆς θαλάσσης*

„И сваки капетан брода, и сав народ који је на бродовима, и мрнари и који тргују по мору“. Латинска издања новог завета имају ово место овакво: *Et omnis gubernator, et omnis, qui in locum (locum) navigat, et nautae, et qui in mari operantur* (Nestle) „И сваки крмар, и сваки који у језеро (место) броди, и бродари, и који на мору раде“ и *Johannes et White* (од 1911.): *Et omnis gubernator, et omnes qui in locum navigant, et nautae, et qui maria operantur* „И сваки крмар, и сви који у место броде, и бродари, и који на морима раде“.

Кад се словенски текст из апокалипсе Хвалова рукописа 18, 17. упореди са грчким и латинским текстовима, види се да грчки и латински текстови иза речи *ναῦται* „бродари“ имају свезу *καί „и“* и *et „и“*, а словенски текст иза речи *в е с т е л е и* нема свезе, него стоји релативна заменица *елико*. Кад би реч *в е с т е л е и* имала значење речи „лађари“, како мисли Новаковић, онда би иза ње стајало *и*, као што је у грчким и латинским текстовима *καί* и *et* и она би онда била превод грчке речи *ναῦται* и латинске *nautae* „бродари, лађари“, али како у словенском тексту иза те речи нема свезе *и*, значи да је та реч у заједници са релативом *елико* и да према том не може имати значење „бродари, лађари“, већ да мора имати сасвим друго значење и то значење, које одређује склоп те речи с релативном реченицом. Ако бисмо узели да је реч *в е с т е л е и* превод речи *ναῦται* или речи *nautae*, онда би облик ове речи у том значењу био свакако покварен облик неке друге речи, која је по гласовима слична овој речи, а то би могла бити само реч *в е з е т е и* (*и: в о з о т а и* и *в о з а т а и*), која значи „мрнари“. Али како у словенском тексту иза речи *в е с т е л е и* нема свезе *и*, као што је имају грчки и латински текстови, то она мора бити у склопу с релативом *елико* и према том не може имати значење „бродари, лађари“, већ значење, које се може одредити релативном реченицом, а у релативној се реченици грчких и латинских текстова говори о оним, који раде на мору, а то могу бити само „путници“ и „трговци...“ *καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται...* „и који на мору раде“ и... *καὶ ὅσοι ἐμπλορεύονται διὰ τῆς θαλάσσης...* „и који тргују по мору“..., лат.:... *et qui maria operantur...* „и који на морима раде“ и... *et qui in mari operantur...* и који на мору раде“. И како је реч *в е с т е л е и* без свезе *и* иза себе и у склопу са релативном реченицом, то она може бити и тачан

облик речи, која има своје значење, које му одређује релативна реченица елико., а не значење „бродари, лађари“. По западном говору, који је у овом споменику, види се да је споменик постао негде на западу. Стога значење и облик речи в е с т е л е и упућује на њен постанак од латинске речи *vector* (од глагола *veh-ĕre* „возити“ од основе *veh-*, сродно са нашим речима *в е с - т и*, старослов. пресенат 1. лица *везж, в е с - л о*, *в о з*, *в о з - и т и*, која је после гласовних промена дала облик *в е с т е л е и*. *Per vector* поред активнога значења „који вуче, који вози, в о з а р, носилац“ има и пасивно значење „који се вози (на броду), п у т н и к (на броду)“, па после и: који тргује по мору, трговац (упореди и *Verg. ecl. 4, 38.: cedet et ipse magi vector*).

У руском издању старога и новог завета (у Москви 1890. године) текст је у апокал. 18, 17. овакав: и всякъ кормчій, и всякъ плаваий въ кораблехъ, и всякъ, еликъ въ мори дѣлаий (у напомени: и весь въ кораблехъ народъ, и корабельницы, и елицы въ мори дѣлаютъ) „и сваки крмар, и сваки који броди у бродовима, и сваки, који у мору ради“ (у напомени: „и сав народ у бродовима, и бродари, и који у мору раде“). У Вука је превод тога места овакав: „И сви господари од лађи, и сав народ у лађама, и лађари, и који год раде на мору“. Види се да је Вук имао неки други словенски текст новог завета.

а к с а г њ *exagium*, τὸ ἑξάγιον, тежина у употреби у доцнијим временима = 1½ драхме, у опште τὸ ζῳγι мера од 5 грама и 10 сантиграма.

г е л е н а, грчко γέενα, ἡ (погрешно у Новаковића на 653. страни „примера књижевности и језика...“ γέενα), а постанком је од јевреј. *gē hinnōm* „долина Хиномова“. Назив је по имаоцу *Ἐννόμ, ὁ* (у *Joseph. 15, 8* и *18, 16* *φάραξ Ἐνόμ*), као што показује књига краљева *β', 23, 10: Καὶ ἐβεβήλωσε τὸν Τοφῆθ, τὸν ἐν τῇ φάραγγι τῶν υἱῶν τοῦ Ἐννόμ, ὥστε νὰ μὴ δύναται μηδεὶς νὰ διαβιάσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἢ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, διὰ τοῦ πυρὸς εἰς τὸν Μολόχ* „И обесветио је (sc. краљ Јосија) Тофет, који је у долини синова Еномових тако, да не може нико да пронесе сина својега, или кћер своју кроз ватру Молоху“ и *Јерем. 7, 31.: Καὶ φκοδόμησαν τοὺς ὑψηλοὺς τόπους τοῦ Τοφῆθ, ὅστις εἶναι ἐν τῇ φάραγγι τοῦ υἱοῦ Ἐννόμ, διὰ νὰ καίωσι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἐν πυρί* „И подигоше висока места Тофета, који је у долини сина Еномова, да спаљују си-

нове своје и кћери своје у ватри“. Долина је Хиномова (или и: долина Хином) између брда Сиона и брда Злога Савета јужно од Јерусалима. У тој су долини, као што смо видели, спаљивали децу Молоху. Доцније су ту у тој долини спаљивали сметлиште, стрвине и тела погубљених људи. Овај је се назив у хришћанско доба узео за назначивање места осуђених и проклетих на оном свету и тако реч г е л е н а у новом завету значи п а к а о, упореди нови завет: *Мат. 5, 22.*: ὅς δ' ἂν εἶπῃ μαρὲ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός „који би пак рекао „будало“, крив ће бити паклу ватреном“ (упореди и *Мат. 5, 29.; 5, 30.; 23, 15.; 18, 9.; 10, 28.; Марко 9, 43., 45, 47; Лука 12, 5.; Јак. 3, 6.*).

ди ап сал ма, f. За ову реч каже Миклошић у својем *palaeoslovenicograecolatium lexic.* ово: *Vocabulum graecum, cuius significatio nobis ignota bon.*“ Дакле грчка реч τὸ διάψαλμα, чије се значење не зна. Употребљавала је се ова реч у псалмима место јеврејске речи *selah*, а објашњавања су била тако различна, да се може рећи да се значење те речи још и данас не зна. Свети Јероним у 28. писму, које је писао Марцели, која га је питала о значењу речи *ди ап сал ма*, каже: *Quidam diapsalma commutationem metri dixerunt esse; alii pausationem spiritus; nonnulli alterius sensum exordium. Sunt qui rhythmii distinctionem: et quia psalmi tunc temporis iuncta voce ad organum canebantur, cuiusdam musicae varietatis existiment silentium.* Као што се из овога види, ми не знамо какво је право значење речи *ди ап сал ма*. Свети Хиларије мисли да се *ди ап сал м*ом казује: *demutationem aut personae, aut sensus, sub conversione modi musici inchoari* „да настаје промена или лица, или мисли, при промени музичке мелодије“. Ово су објашњење прихватили и Аугустин и Касиодор. Леклерк (види *Dictionnaire d'archéologie chretienne et de liturgie par Cabrol et Leclercq, tome quatrième, première partie, Paris 1921.*) мисли да је право објашњење дао Еутимије у предговору псалтиру: *Diapsalma mutationem sententiae aut cantus significat, aut pausam seu interiectionem quamdam pulsationis, vel fulgorem atque illuminationem quamdam spiritus, quae tum canentibus apparebat* „Ди ап сал ма назначује промену мисли или певања, или одмор или неко узетање ударања, или сјај и неко просветљење духа, које је се тада певачима показивало“.

Према овом би **ди ап сал ма** значила „престајање, одмор промена, уметање, сјај, просветљење“. Према том ми опет не знамо какво је право значење ове речи.

Да се нађе значење неке речи, па и речи **ди ап сал ма**, морамо поћи од основе саме речи и њених саставних делова. Усложеници $\delta\acute{\iota}\alpha\psi\alpha\lambda\mu\alpha$ предлог $\delta\acute{\iota}\alpha$ може имати поред инструменталнога значења и локално значење: „између, међу, кроз“. И као што на пример грчка реч $\acute{o}\ \delta\acute{\iota}\alpha\gamma\gamma\epsilon\lambda\omicron\varsigma$ лат. значи *interpunctius* са значењем „посредник“, управо буквално „међугласник, гласник међу, гласник између“ — или $\tau\acute{o}\ \delta\acute{\iota}\alpha\phi\rho\alpha\gamma\mu\alpha$ „преграда“ или $\tau\acute{o}\ \delta\acute{\iota}\alpha\kappa\epsilon\nu\omicron\nu$ „празан простор између —, празан међупростор, празнина између —“ и т. д., тако и **ди ап сал ма** *f.* управо грчко $\tau\acute{o}\ \delta\acute{\iota}\alpha\psi\alpha\lambda\mu\alpha$ мора значити „псалам између псалма, песма између песама“, дакле „уметнута песма“ и то песма, која је се уметала међу псалме, по свој прилици у средину псалама, дакле **ди ап сал ма** је била буквално управо „међупсалма“ или „међупсалам“ — $\delta\acute{\iota}\alpha\psi\alpha\lambda\mu\alpha$, место чега би се могла употребити сасвим добро и реч $\acute{\eta}\ \mu\epsilon\theta\omega\delta\acute{o}\varsigma$ или још боље $\tau\acute{o}\ \mu\epsilon\theta\epsilon\mu\beta\epsilon\lambda\eta\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\nu\ \mu\acute{\epsilon}\lambda\omicron\varsigma$ „уметнута песма“. Као што једна реченица може доћи међу делове друге које реченице и тако постати уметнута реченица, тако је се, мислим, уметала и међу псалме песма и на тај начин она је постајала „уметнута песма“, буквално „међупесма“ и називала је се стога **ди ап сал ма**, *f.*, грчко $\tau\acute{o}\ \delta\acute{\iota}\alpha\psi\alpha\lambda\mu\alpha$. Ово је у неколико слично са сједалним, који се певају на јутрењу **из међу п сала ма**.

истъць на 656. страни Новаковићевих „примера...“ има само значење „прави, онај који треба“, а из чланка *topim. serb.* 35. на 408. страни тих примера види се да значи и *geus* „кривац“, а осим тога може значити и *debitor* „дужник“.

ієксодъ, *m.* је од грчкога $\tau\acute{o}\ \acute{\epsilon}\xi\omicron\delta\omicron\nu$ „трошак“. На 673. страни Новаковићевих „примера...“ погрешно је $\acute{\eta}\ \acute{\epsilon}\xi\omicron\delta\omicron\varsigma$ стога, што $\acute{\eta}\ \acute{\epsilon}\xi\omicron\delta\omicron\varsigma$ значи „излазак“.

ладанъ на 657. страни Новаковићевих „примера...“ стоји са грчком речи $\lambda\acute{\alpha}\delta\eta$, која треба да отпадне.

клеврѣтъ (од *collibertus*) на 656. страни Новаковићевих „примера...“ значи и: „заједно ослобођен, од једнога истога (не од другога) ослобођен“.

педєпсати на 662. страни Новаковићевих „примера...“ објашњава се погрешним речима грчким $\mu\acute{\alpha}\iota\delta\epsilon\psi\iota\varsigma$ казна, *πα-*

ρεῦειν казнити“. Место ових речи треба: ἡ παιδεύσις „казна“ и παιδεύειν „казнити“.

„пелати vb. у крчком закону, возити, водити, носити“ вели Новаковић у својим примерима на 662. страни. Кад се овај глагол упореди са словеначким глаголом *péljati* — *péljem* и *peljati* — *peljam*, који има исто значење „водити, возити, носити“, види се да су по облику готово једнаки и према том могли су постати од једнога истога глагола. Како се мисли да је словеначко *peljati* постало од италијанскога глагола *pigliare* „узимати“ (види Miklos. Etymolog. Wörterbuch), то је и глагол *пелати* могао постати од италиј. *pigliare*. Са *пелати* и *peljati* сродан је по облику и донекле и у транзитивном значењу грчки глагол *πελάθειν* прикучивати, преносити, премештати“.

Код речи *магериа* (примери Новак., страна 658.) место *μαγερεῖον* треба *μαγευρεῖον*.

Ј. П. Лукић.